

SYKES-PICOT ANTLAŞMASINDAN 1960 KIBRIS CUMHURİYETİ'NE KADAR İNGİLTERE VE FRANSA'NIN KIBRIS POLİTİKALARI

CYPRUS POLICIES OF BRITAIN AND FRANCE FROM SYKES-PICOT AGREEMENT TO THE 1960 CYPRUS REPUBLIC

Mustafa Yahya METİNTAŞ¹

Özet

Sykes-Picot Antlaşması, 16 Mayıs 1916 tarihinde Britanya İmparatorluğu ve Fransa arasında yapılan, daha sonra Rusya'nın da katıldığı Osmanlı Devleti'nin Orta Doğu'daki topraklarının paylaşılmasını öngören gizli antlaşmadır. Antlaşma 1917'de Rusya'da iktidarı ele geçiren yeni Sovyet Hükümeti tarafından ifşa edilmiştir. Doğu Akdeniz'in düğüm noktasını teşkil eden Kıbrıs adası, Anadolu ve Suriye kıyılarına olan komşuluğu, Ege Denizi'nin giriş ve çıkışına etkisi, Mısır ile Süveyş Kanalı'na olan yakınlığıyla stratejik açıdan önemli bir adadır. İngiltere Ortadoğu'nun kontrolü açısından Kıbrıs'a önem vermiş, menfaat alanlarının, Süveyş Kanalı - Hint Okyanusu gibi su yollarının güvenliği açısından adayı bir üs olarak değerlendirmiştir. Fransızlar da ele geçirmeyi planladıkları Suriye, İskenderun, Adana - Kilikya bölgesi için Türklere karşı Ermenilerin desteğine ihtiyaç duymuşlar, bu nedenle Kıbrıs'ı Ermenilere geçici olarak kalıp yerleşebilecekleri bir yurt ve yer olarak değerlendirmişlerdir. Bu nedenlerle Birinci Dünya Savaşı yıllarında İngiltere ve Fransa arasındaki paylaşım pazarlıklarında Kıbrıs önemli bir konu teşkil etmiştir. Sonuçta Sykes-Picot Antlaşması ile İngiltere ilhak ettiği Kıbrıs'ı Fransa'ya danışmadan üçüncü bir ülkeye devredilmemesi konusunda anlaşma sağlanmıştır. Kıbrıs Adası'nın bugüne uzanan tarihi seyrinde söz konusu antlaşma etkileyici bir rol oynamış görünmekte, Ada'nın bağımsız bir ülkeye dönüştürülmesinin ardında bu ilişkilerin olduğu dikkat çekmektedir.

Anahtar kelimeler: Kıbrıs, Sykes-Picot Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu

Abstract

Sykes-Picot Agreement, signed between the British Empire and France on 16 May 1916 was secret treaty envisages the participation of Russia shared Middle East territories in the Ottoman Empire. In 1917, the treaty has been disclosed by the new Soviet government, seized power in Russia. Cyprus that represent critic point of East Medditerian is strategically important due to influence of entrance end exist of Aegean Sea, adjacent to the coast Anatolia and Syria and proximity to the Suez Canal and Egypt. England gave attention to Cyprus because control of Mittle – East, areas of interest, at the sense of safety of water ways such as Suez Canal and Indian Ocean, they estimated Cyprus as base. The French seize their plans in Syria, Iskenderun and Adana – Cilicia, they need the support of Armenians against Turks. Thus, they estimated Cyprus as transitory place which Armenians can settle for shortly. Therefore, WW1 years in sharing negotiations between England and France, Cyprus was an important issue. In conclusion, Sykes-Picot with British annexation of Cyprus is agreed that not transferred to third country without consolidation France. It seems that process of history dating back to island of Cyprus today that agreement had influence role and after turn to indented state, this relationship emerged.

Key words: Cyprus, Sykes-Picot Agreement, Ottoman Empire

¹Yrd. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Eskişehir

Giriş

Sykes-Picot Antlaşması, 29 Nisan 1916'da Kut'ül Amare Kuşatması sonrasında İngiliz kuvvetlerinin Osmanlı'nın 6. Ordusu karşısında bozguna uğramasından 17 gün sonra, 16 Mayıs 1916 tarihinde Britanya İmparatorluğu ve Fransa arasında yapılan, Osmanlı Devleti'nin Orta Doğu'daki topraklarının paylaşılmasını öngören gizli antlaşmadır. Ahlaki ve siyasi nedenlerle gizli tutulan ve Dünya kamuoylarına açıklanmayan Antlaşma 1917'de Rusya'da iktidarı ele geçiren yeni Sovyet Hükümeti tarafından ifşa edilmiştir. Aslında antlaşmanın yapıldığı dönem, Dünya Savaşı'nda kazanan tarafların artık belli olduğu, bu nedenle kazananların Osmanlı toprakları için paylaşım tartışmaları, pazarlıkları yaptığı, sürekli görüşme ve antlaşma yapma çabalarının yaşandığı bir dönemdir. Bu çabaların yazılı belgesi olarak sadece Sykes-Picot Antlaşması'nı görmemek, bir dizi paylaşım görüşmesi/antlaşması yapıldığını değerlendirmek gerekir. Hem İngilizler hem Fransızlar tarafından, Kıbrıs Adası, Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Ortadoğu topraklarını ele geçirme hedefi çerçevesinde bir üs ve komşu menfaat alanlarına zıplama tahtası olarak kullanılmak istenmiştir.

Bu çalışmada Sykes-Picot Gizli Antlaşması döneminde Kıbrıs Adası'nın durumu değerlendirilmiştir. Çalışmada döneme ait belgeler ve kaynaklardan bilgiler derlenmiş, dönemin şartları ve bugüne yansımalarıyla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Kıbrıs Adası

Kıbrıs Adası Doğu Akdeniz'in ortasındaki konumu nedeni ile bölgeyi kontrol altında tutma açısından büyük önem taşımaktadır. Bu önemli stratejik konumundan dolayı Kıbrıs tarih boyunca uluslararası ve bölgesel güçlerin ilgi odağı olmuştur. 19. Yüzyılın sonunda İngilizlerce Süveyş Kanalı'nın açılması, petrolün yavaş yavaş en önemli enerji kaynağı haline gelmesi ve süper güçler arası ideolojik rekabet Kıbrıs Adasının önemini ve bölgesel – uluslararası güçlerin adaya olan ilgisini daha da arttırmıştır.

19. Yüzyılın başından itibaren Osmanlı Devleti'nin hızla gücünü yitirmesi İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya gibi büyük sömürgeci güçlerin gözlerini Osmanlı topraklarına dikmesine yol açmıştır. Bu sırada özellikle İngiltere için Uzak Doğu ve Hindistan'daki sömürge toprakları arasındaki ana deniz yolu olan Süveyş Kanalı'nı korumak hayati bir önem arz etmekteydi. Bu durum da Kıbrıs Adasını İngiltere için vaz geçilmez kılmaktaydı.¹

---

¹ Rifat Uçarol; **1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı İngiliz Anlaşması**, İstanbul, 1978, s. 37.

Sykes – Picot Anlaşması

19. Yüzyıl boyunca üzerinde güneş batmayan imparatorluk olarak tabir edilen İngiltere Sömürge İmparatorluğu, imparatorluk siyasetini oldukça çok yönlü bir şekilde yürütmüş, bu politika çerçevesinde Osmanlı Devletine karşı uyguladığı siyaseti de kendi çıkarları doğrultusunda belirlemiştir. Bu çerçevede Osmanlı Devleti 20. Yüzyılın başlarına kadar İngilizlerce Doğu’da en büyük rakipleri olarak gördükleri Rusya’ya karşı sömürge toprakları ile İngiltere anakarası arasındaki sömürge yollarını koruyacak bir tampon olarak kullanılmıştır. 20. Yüzyılın başından itibaren İngiltere’nin Osmanlı Devletine karşı uyguladığı bu politika değişiklik göstermeye başlamıştır. Her ne kadar Osmanlı Devleti’nin ve onun halklarının edilgen rolü değişmese de, İngiltere’nin oyun planı değişiklik göstermiştir. Bu değişikliğin en önemli nedeni Avrupa’da ve tüm dünya da siyasi dengelerin Almanya tarafından İngiltere aleyhine ciddi şekilde bozulması olmuştur. Alman tehdidi, eski hasımı olan Rusya’yı artık İngiltere için bir dost ve müttefik haline getirmiştir.

İngiltere için bu tarihlerde Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünün korunması gibi bir politika söz konusu değildir. Aksine bir yüzyıldır ertelenen Osmanlı Devleti topraklarının paylaşılmasının artık zamanının geldiği ve bunun için ciddi diplomatik – siyasi adımların atılması politikası planlanmaya ve uygulanmaya başlamıştır.

Bu dönemde İngiltere’nin Süveyş Kanalı gibi sömürge yollarını korumak için Osmanlı Devletine ihtiyacı yoktur. Artık İngilizler Osmanlı Ortadoğusu’nun kendileri açısından en kritik topraklarını bizzat ele geçirecekler ve “mandacılık” olarak tanımlanan yeni bir sömürgecilik yöntemi ile buralara sahip olacaklardır. Tabi bunu tek başlarına yapabilmeleri mümkün değildir. Fransa ve Rusya, İngilizlere bu konuda oldukça destek olacak, tüm tarihi emellerine ulaşmalarını sağlayacak olan kendi paylarına düşen bölgeleri almaları karşılığında İngiltere’ye yardım edeceklerdir. Sykes–Picot Anlaşması işte bu şartlar altında ortaya çıkmış ve uygulanmıştır.

İtilaf Devletleri arasında Birinci Dünya Savaşı öncesinden başlamak üzere Osmanlı Devleti topraklarının paylaşımı için bir dizi gizli anlaşma imzalanmıştır. İngiltere önce Rusya ile imzaladığı İstanbul Anlaşması ile Boğazlar ve İstanbul üzerinde Rus emellerini tanımış, ardından diğer iki müttefik İngiltere ve Fransa artık ittifak bloğunun savaşı kaybedeceğinin açık olarak ortaya çıkmaya başladığı 1916 yılında savaş sonrasında Osmanlı topraklarındaki

çıkarlarını birbirlerine kabul ettirerek garanti altına almak için Sykes – Picot Anlaşmasını imzalamışlardır.²

Sykes – picot Anlaşması İngiltere ve Fransa arasında Mayıs 1916’da imzalanmıştır. Anlaşma ismini İngiliz müzakereci Sir Mark Sykes ve onun Fransız muhatabı François Georges Picot’tan almıştır. Bu anlaşmaya daha sonra Petrograd protokolü ile Rusya’da Osmanlı topraklarından elde edeceği pay artırılarak dâhil edilmiştir.

Üç müttefik arasında yapılan sıkı görüşmeler sonrası varılan anlaşmaya göre Rusya'ya, Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis ile Güneydoğu Anadolu'nun bir kısmı, Fransa'ya, Doğu Akdeniz bölgesi, Adana, Antep, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Musul ile Suriye kıyıları, Britanya'ya Hayfa ve Akka limanları, Bağdat ile Basra ve Güney Mezopotamya verilecektir.

Fransa ile Britanya'nın elde ettiği topraklarda Arap devletleri konfederasyonu veya Fransız ve İngiliz denetiminde tek bir Arap devleti kurulacak, İskenderun serbest liman olacak, Filistin'de, kutsal yerleşim yeri olması nedeniyle bir uluslararası yönetim kurulacaktır.³

Sykes – Picot Anlaşması ve Kıbrıs

İngiltere, Fransa ve Rusya her ne kadar müttefik durumunda olsalar da, Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sırasında, Osmanlı Devleti topraklarının paylaşımı için yaptıkları anlaşmalarda, birbirlerine karşı avantaj elde edebilmek için bölge ile ilgili ellerinde olan tüm unsurları koz olarak kullanmaya çalışmışlardır. İngiltere'nin müttefiklerine, özellikle de Fransa'ya karşı kullandığı önemli kozlardan biri de Kıbrıs Adası olmuştur. Kıbrıs Adasının Doğu Akdeniz ve çevresinin kontrolü açısından gösterdiği hayati önem, bölge üzerinde hayati çıkarları ve hedefleri olan Fransa'yı Kıbrıs'a karşı kayıtsız olmaktan alıkoymuyordu. İngiltere, Fransa'nın bu zafiyetini değerlendirmişti. Yapılan pazarlıklar neticesinde Sykes – Picot Anlaşmasına, diğer bir ifade ile Osmanlı topraklarının paylaşımı sürecine Kıbrıs Adası da dâhil edilmiştir.⁴ Görüşmeler neticesinde, anlaşmaya, Fransa'ya adanın geleceğine ilişkin söz hakkı verecek maddeler eklenmiştir.

Anlaşmanın 4. Maddesinde Fransa'nın hakları şöyle ifade edilmektedir:

“İskenderun Körfezi'nin açıklarındaki Kıbrıs adasının coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle, İngiltere hükümeti, önceden Fransız hükümetinin rızasını almadan söz

² İsmail Şahin, Cemile Şahin, İsmail Şükür, “Ortadoğu'da Emperyalist Güçlerin Gizli Oyunu: Sykes - Picot Antlaşması”, **International Journal Of Social Science**, No: 38, 2015, s. 245.

³ Ömer Osman Umar; **Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye (1908 – 1938)**, Ankara, 2004, s. 218 – 219.

⁴ Her ne kadar Kıbrıs Adası İngilizlerce Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması bahane edilerek ilhak edilse de, Kıbrıs 4 Haziran 1878'de imzalanan *Kıbrıs Konvansiyonu* nedeni ile hala Osmanlı Devleti toprağı durumundaydı.

*konusu Kıbrıs Adasının temlik veya terk edilmesine ilişkin hiçbir müzakereyi başlatmayacağını kabul eder”.*⁵

Sykes-Picot Antlaşması ile İngiltere ve Fransa, o tarihlerde Almanya'nın etki alanına girmiş durumdaki bölgeyi aralarında tam olarak paylaşırlar. Fransa, Adana ve Beyrut illerini tamamıyla, Halep'in kuzey tarafından, Harput ve Diyarbakır illerinin de büyük kısmını alacak, Elazığ ve Sivas illerinin büyük kısmı da Fransa'ya verilecek, böylece Fransa Çukurova bölgesi pamuklarına ve Ergani madenlerine sahip olacaktır. Bu bağlamda Fransa, belirtilen bölge içerisinde Adana, İskenderun, Maraş, Antep, Mardin Diyarbakır şehirlerini de elde etmiş olur. İngiltere'ye ise Bağdat ve Basra illerini içine alan Güney Irak bırakılacaktır. Bu anlaşmaya göre Rusya da önemli alanlarda hâkimiyet hakkı alır. Rusya'ya Van ve Erzurum, Trabzon ve Bitlis'in doğusunda kalan bölgeler, Sivas, Elazığ ve Diyarbakır'ın bir kısmı verilecektir.⁶

1917'de, Rusya'da iktidarı ele geçiren Bolşevikler, Osmanlı Devleti'nin paylaşımı ile ilgili Çarlık Rusya'sının da taraf olduğu tüm gizli anlaşmaları Dünya kamuoyuna açıklayınca, Sykes – Picot Anlaşması da ortaya çıkar. O dönemin diplomasi ve siyaset anlayışına göre bile oldukça ahlak dışı olan bu gizli anlaşmalar Bolşevik Rusya'nın ifşasına rağmen büyük bir hırs ve ısrarla hayata geçirilmeye çalışılmış, sonuçta bu çabalar Ortadoğu topraklarında günümüze kadar devam eden sömürünün, savaş ve karışıklıkların en önemli nedenlerini oluşturmuşlardır.

Fransa'nın Kıbrıs Adasına Yaklaşımı

Tarihi ve dini bağları nedeni ile Akdeniz'in Doğu kıyılarını kendi nüfus alanı olarak gören Fransa, Kıbrıs'ın da dâhil olduğu bölgede yaşayan Hıristiyan halklara dayanarak emperyalist amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda çeşitli bölge için girişimlerde bulunmuştur.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde diğer emperyalist ülkeler gibi Fransa'nın da politik yaklaşımı Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunması yönünde olmuştur. Fransa Osmanlı Devleti sınırları içinde en çok yatırıma sahip ülke idi ve bu yatırımların korunması Fransızların öncelikli politikası idi. Ancak henüz sömürgeleştirilmemiş Osmanlı topraklarının paylaşılacağı büyük bir mücadele olacak olan Birinci Dünya Savaşı'nın ufukta görünmesi ile birlikte Fransa'nın bu politikası değişmiştir. Artık Fransa da müttefikleri İngiltere ve Rusya

⁵ Murat Tüzünkan - Umut Yoldaş, “Hükümranlıktan Annan Planına: Ana Hatlarıyla İngiltere'nin Kıbrıs Politikası”, *Akademik Ortadoğu*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2013, s. 76.

⁶ Yavuz Bige, *Kurtuluş savaşı Döneminde Türk - Fransız İlişkileri 1919 - 1922*, Ankara, 1994, s. 84.

ile birlikte Osmanlı topraklarının paylaşılması projelerinde aktif şekilde rol almaya başlamıştır.⁷

Özellikle Çanakkale Savaşlarından sonra Fransız yöneticileri, Türkleri Anadolu coğrafyasında tutmak/hapsetmek için İskenderun- Samandağ bölgesine yapılacak bir askeri çıkartmanın Osmanlı askeri gücünün Anadolu'da tutulabilmesini sağlayacak en uygun taktik-hareket olacağını düşünmüştür. Ancak bu planın başarıyla uygulanabilmesi için bölgede yaşayan yerel halkların desteği şarttır. Fransızlar, konu edilen maksatla kullanıma en uygun durumdaki topluluğu Ermeniler olarak kabul ederler, Ermenileri ortaya sürmek onlara en uygun yol olarak görünür.

Aslında Fransa'nın Kıbrıs adasına olan ilgisinde, Ermeni politikaları da etkili olmuştur. Fransa zaten başından beri Ermenileri bir şekilde savaşta kullanma ve onlardan istifade etmenin yollarını aramaktadır. Nitekim Sykes-Picot görüşmelerinde Fransa temsilcisi olan Georges Picot da görüşmeler sırasında İngiliz muhataplarına, savaşta Ermenileri yanlarında görmenin önemli olduğunu, bu durum oluşursa mutluluk duyacağını belirtir. Picot, bir adım daha atarak bölgedeki Ermenileri olası saldırılara karşı koruma garantisi verir ve Ermenilerin hedeflerine yönelik gayretlerine destek olacağını açıklar. Picot tarafından verilen sözler ve teminatlar sonrasında, Bogos Nubar Paşa⁸ hemen devreye girerek, antlaşma gereği silah altına alınacak gönüllü Ermenilere askeri eğitim verilmesini talep eder. Fransa, bu çabalara çok önem verir. Çünkü Ermeni Lejyonu gelecek uygulamalar için önemli olacaktır. Antlaşma sonrası oluşturulacak Ermeni Lejyonu sadece Anadolu topraklarında Türklere karşı mücadele etmeyecek, ayrıca daha sonra kurulması planlanan Ermeni ülkesinin de resmi silahlı kuvvetleri konumunda olacaktır.

Sykes-Picot antlaşması ile Ermenilere yurt olmasına karar verilen Kıbrıs adasına Eylül 1915 tarihinde bir grup Ermeni getirilerek yerleştirilmelerine çalışılmış, ancak bu faaliyet Türk ve Rumların direnişi sonucunda başarısızlığa uğramıştır.

Fransızlarca Oluşturulan Ermeni Doğu Lejyonu

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının hemen ardından İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu savaşa girerken savaştan uzak gibi görünen Kıbrıs adası da savaşın odak

⁷ İsmail Şahin, Cemile Şahin, İsmail Şükür, **a.g.m.**, s. 245.

⁸ Şevket Süreyya Aydemir, **Enver Paşa**, Cilt: 2, s. 284. Asıl ismi Gabriel Noradunkyan'dır. Ermeni asıllı bir Osmanlı diplomatıdır. 22 Temmuz 1912 – 23 Ocak 1913 yılları arasında Hariciye Nazırı olarak Osmanlı diplomasisini yönetmiştir. Bu eski Osmanlı nazırı Paris Barış Konferansına ve Lozan Barış Konferansına Ermenilerin temsilcisi olarak katılarak Ermenilere pay kopartmak için çalışmıştır. 1936'da Paris'te ölmüştür. Balkan Savaşı patlamadan önce Hariciye Nazırı olarak Meclisi Mebusunda yaptığı bir konuşmada söylediği, “-Balkanlar'dan imanım kadar eminim”. Sözleri meşhurdur.

noktalarından birisi haline gelir. İngiltere ve Fransa tarafından Çanakkale'ye yapılacak bir çıkartma harekâtında üs olarak kullanılması düşünülen adanın bir başka özelliği ise İngiltere'nin savaşa ilgili olarak burada bir esir kampı açma girişimidir. İngiltere esir kampıyla ilgili çalışmalara girişirken Fransızlar da aynı bölgede askeri tesis yapma konusunda planlar geliştirmeye başlarlar.

Bilindiği gibi Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Osmanlı Ermenilerinin liderleri, Rusya'nın yanı sıra İngiltere'ye ve Fransa'ya da müracaat ederek Türklere karşı savaşılabileceklerini belirtiyorlardı. Ermeni liderlerinden Bagos Nubar Paşa, 12 Kasım 1914 tarihinde Kahire'deki İngiliz diplomatik temsilcisi Milne Cheetham'a işbirliği teklifini yaparak şu bilgiyi veriyordu:⁹

“Kilikya Ermenileri, İskenderun, Mersin veya Adana'ya yapılması muhtemel bir çıkartmayı desteklemek için gönüllü yazılmaya hazırdırlar. Dağlık mıntikalardaki Ermenilerde eğer silah ve cephane ihtiyaçları karşılanırsa Fransa ve İngiltere'ye değerli yardımlarda bulunabileceklerdir”.

Bu bağlamda Fransa tarafından gönüllü Ermenilerden oluşacak bir Doğu lejyonunun kurulması planı “1916 yılından itibaren planlanmış ve süratle hayata geçirilmiştir. Bu lejyon daha sonraları doğrudan “Ermeni Lejyonu” olarak adlandırılacaktır.

Osmanlı Ordusu ile silahlı çatışmaya giren Çukurova Ermenileri Fransızların kurduğu lejyonun temelini teşkil etmiştir. Silahlı mücadelede başarılı olamayan bu Ermeniler önce Suriye sahillerine yakın bir yer olan Musa Dağı'na getirilmişler ardından Mısır'da Port Sait'te yerleştirilmişlerdir. Bu sırada Fransa Başbakanı Briand'ın direktifleriyle 15 Kasım 1916 tarihinde Ermeni Doğu Lejyonunun kuruluşu çalışmalarına başlanmıştır.¹⁰

Fransa'nın Londra Büyükelçisi Paul Cambon'un Fransa Dışişleri Bakanlığına gönderdiği yazı doğrultusunda adaya askeri amaçlı bir Ermeni askeri kampının kurulması kararlaştırılır:¹¹

"Ermeniler arasında eli silah tutabilecek olanları Kıbrıs Adasında bir kampta toplayarak, askeri eğitime tabi tutmak faydalı olacaktır. Son anlaşmalar ile Ermenistan'ın büyük bir kısmı Fransa'nın sömürge bölgesine terk edilmiştir. Bu sebeple Ermeni askeri birliğinin, Fransız subaylarının nezaretinde ve masrafları Fransa'ya ait

⁹ Salahi R. Sonyel, “Yeni Belgelerin Işığında Ermeni Tehcirleri”, **Bellefen**, Cilt: 36, Sayı: 141, s. 36.

¹⁰ Yahya Akyüz; **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, 1988, s. 180.

¹¹ Şükrü Sina Gürel, **Kıbrıs Tarihi (1878 - 1960)**, s. 110.

olmak üzere kurulmasından daha tabi bir şey olamaz. Böyle bir Ermeni askeri gücünün oluşumu dahi Türkleri tedirgin etmeye yetecektir.”

Kahire'deki Ermenilerle ilgili olarak bölgede görevlendirilen Fransız subayı Saint-Quentin'in 18 Eylül 1915 tarihinde Kahire'den Fransa Savaş Bakanlığı'na gönderdiği telgraf şöyledir:¹²

“Cebel Musa'da ayaklanan Ermenilerin başı Pierre Dimkelian güçlü olduğu kadar zeki bir görünüme de sahip. 500 adamıyla Fransa'nın emrine girmeye hazır olduklarını söyledi. Mısır'da silahaltında bulunan 500 Ermeni'ye Dimkelian arkadaşlarıyla katılacak ve böylece bir Ermeni Alayı oluşturulacak. Bu Alay diğer hizmetler yanında Türkiye'ye yönelik saldırılarda kullanılacak.”

Buna göre özellikle Adana ve Çukurova bölgesinde bulunan Ermenilerden silahlı bir güç oluşturularak bunların Kıbrıs Adasında askeri eğitime tabi tutulmaları ve bunun sonucunda da tekrar bölgeye dönerek Fransa adına mücadele edeceklerdir. Bunun sonucu olarak aynı bölgede Fransızlar tarafından Ermenilere yönelik olarak askeri tesisler kurulur. Fransa'nın planlarını onaylayan İngiltere adanın bütün kaynaklarını çok iyi bilen İngilizler, Magosa'da gözlerden uzak ve denize kıyısında yerleşim merkezinin olmadığı ve köylüler tarafından tarım arazisi olarak kullanılan, yeraltı su kaynakları açısından son derece verimli Karaolos bölgesinde esir kampı açarlar.¹³ Bu arada Fransa tarafından Musa Dağı'ndan, Anadolu'dan, İngiltere, Fransa, Amerika başta olmak üzere pek çok ülkeden Ermeniler getirilir ve bu insanlar Port Said'de İngiltere'ye ait kamplara yerleştirilirler. Bu insanlar daha sonra yapılacak sağlık kontrolü sonrasında Kıbrıs'a gönderilmeye başlanırlar. Magosa'nın Monarga bölgesinde kurulacak Fransız Ermeni askeri kampının İngiltere'ye ait askeri garnizonla aynı sınırlar içinde olması 3 ve İngiliz esir kampıyla Fransızların kamplarının aynı eğitim alanından istifade etmesi Fransız-İngiliz işbirliğinin bir sonucudur.

İngiltere Genelkurmay Başkanlığına gönderilen yazı ise Kıbrıs Adasına yerleştirilecek Ermenilerin nasıl kullanılacağı konusundaki İngiliz planını göstermektedir.¹⁴

"General Claton'a ait plan şu: Askerlik yapabilecek durumda olan Ermeniler Kıbrıs'ta toplanır. Bunların içinden bir bölük teşkil edilerek kuzey bölgesine yerleştirilir. Bundan tedirgin olan Türkler, Kuzey Suriye'den asker çekmemek zorunda kalacaklardır. Arap isyanı Türk egemenliğini tehdit altına soktuğu an, yalnızca Arap

¹² Can Kapyalı, “Birinci Dünya Savaşında Müttefik Ordularında Görev Alan Ermeni Milis Kuvvetleri”, **BTTD**, Ankara, Mart – Haziran 1991, Sayı: 73 – 76, s. 75.

¹³ ATASE, K.2680, D.210, F.1-37, 1-63, 1-64, 1-65.

¹⁴ Can Kapyalı, **a.g.m.**, s. 78.

Yarımadası değil, Suriye ve Filistin'de devreye girecektir. Adana ve İskenderun yakınlarında önceden yeterli eğitim görerek iyi bir teşkilata sahip olan Ermeni partizan kuvvetleri, Türkler'in Mekke Şerifi Hüseyin'i yok etmeye yönelik Güney Harekâtı için yollayacağı kuvvetleri daha başından bertaraf etmiş olacaktır. Sizden ricam mümkün olan en kısa süre içinde, en çok 5000 Ermeni için gerekli olan silah ve Fransız kadrolarının tahsisinin mümkün olup olmayacağı konusunda bana haber iletmenizdir."

Sonuç olarak, Çukurova bölgesinde girişilecek bir askeri operasyonda Türklere karşı özellikle Çukurova Bölgesinde yaşayan Ermenilerin kullanılmasının uygun olacağı, zamanlama olarak da askeri operasyonun İngiliz faaliyetlerinin başladığı anda başlatılmasının da yerinde olacağı kararına varılır. Kıbrıs Adası'nın da özellikle Antep, Maraş ve Zeytun Ermenileriyle iletişim sağlama bağlamında bulunabilecek en iyi yer olduğuna karar verilir.¹⁵ Ancak, Dışişleri Bakanlığı tarafından bu görüşler olumlu görülmesine rağmen, "yarı organize güçler tarafından başlatılacak kargaşa ortamının gerekli etkiyi sağlamayacağı, belki de pek çok masum Ermeni'nin ölümüne sebep olabileceği" kaygısı İngiliz Sömürgeler Bakanlığı tarafından, süreci başlatmaya onay verilmesini engeller.

İngiltere, I. Dünya Savaşını takiben Kıbrıs'taki egemenliğini devam ettirebilmek ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan veya Türkiye Cumhuriyeti'nden gelebilecek Kıbrıs'la ilgili egemenlik taleplerini engelleyebilmek için gerek Sevr, gerekse de Lozan antlaşmalarında, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki tüm haklarından vazgeçtiklerini belirten ve İngiltere'nin ilhakını tanımalarını garantileyen ayrı ayrı maddeler konulmasını sağlamıştır.

İkinci Dünya Savaşından Sonra Kıbrıs Üzerine Kurgulanan İngiliz Siyaseti

İkinci Dünya Savaşı bittiğinde İngiltere siyasal, ekonomik, toplumsal ve endüstriyel açılardan tam anlamıyla tükenmiş durumdaydı. İngiltere savaştan galip çıkmasına rağmen bunu büyük oranda ABD'nin desteğine ve SSCB'nin Almanya'nın Doğu Cephesinde Alman askeri gücünün büyük kısmını imha etmesine borçluydu. İngiltere'nin uğradığı yıkım kaçınılmaz olarak İngiltere'nin dış politika üretme ve bunları uygulama süreçlerine de önemli ölçüde zarar vermiştir. İngiltere'nin etkili bir uluslararası güç konumunu yitirmesi ve etkili uluslararası politikalar üretememesi, büyük sömürge imparatorluğunu sürdürebilecek araç ve bileşenlerden yoksun kalması anlamına gelmektedir.

---

¹⁵Salahi R. Sonyel, "Turco American Relations", **Bellefen**, Cilt: VIII, Sayı: 221, Ankara, 1994, s. 415.

Bir zamanların üzerinde güneş batmayan imparatorluğu emperyalist ağırlığını kaybettiği ölçüde sömürge toprakları da yavaş yavaş yitirmeye başlamış ve orta dereceli bir siyasi - askeri güç konumuna geçişin yarattığı bunalımlar yüzleşmeye başlamıştır. İngiltere'nin düşüşü sürerken İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ve SSCB dünyanın yeni süper güçleri olarak ortaya çıkmış, dünya siyasetini yönlendiren en önemli ülkeler haline gelmişlerdi. SSCB elinde bulundurduğu ideolojik silahı kullanarak tüm dünyaya etkisini ve gücünü yaymak çabası içine girmişti. Bu bağlamda İngiltere yavaş yavaş küresel yayılmacı emellerinden vazgeçmek, Batı Avrupa ve ABD ile arasında pekişmeye başlayan karşılıklı bağımlılık ilişkisine daha çok önem atfederek hala kontrolünde bulunan etki alanlarını (özellikle de kolonilerini) koruma çabalarını öncelikli politika olarak belirlemek zorunda kalmıştır.

Dünya'nın yeni siyasi askeri ve ekonomik düzeninde İngiliz Sömürge İmparatorluğu yavaş yavaş çözülmüş ve İngiltere Dünya'nın bu düzeninde kendine özellikle ABD'nin desteğiyle yer açmaya çalışırken Soğuk Savaşın belirginleşmeye başlaması Sovyetler Birliği'nin yakın gelecekte muhtemel en kuvvetli düşman olarak algılanmasına yol açmıştır. Bu çerçevede SSCB'ye karşı coğrafi konumu itibarıyla Ortadoğu coğrafyası, sunmuş olduğu eşsiz jeopolitik olanaklar nedeni ile gözden çıkarılmayacak bir bölge olarak değerlendirilmiştir.

Bu doğrultuda 8 Aralık 1945 günü yapılan Bakanlar Kurulu toplantısında Ortadoğu'nun İngiltere için önemi aşağıdaki şekilde ifade edilmişti:¹⁶

“İngiltere ve İngiliz İmparatorluğu için hayati öneme sahip bir bölgedir. Burası İngiltere'yi Hindistan, Avustralya ve Uzak Doğu'ya karadan, havadan ve denizden bağlayan iletişim sistemlerinin düğüm olduğu yerdir; burası aynı zamanda İmparatorluğun ana petrol kaynağıdır. Burası Süveyş Kanalı ve onun terminal limanlarını; İskenderiye'de bulunan İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki ana deniz üssünü; Irak ve güney İran'daki petrol yataklarını, Abadan'daki liman ve tesisleri, Kuzey Irak'tan Hayfa'ya uzanan petrol boru hattını ve Abadan'daki liman ve tesisleri ve Akdeniz'den Filistin, Ürdün ve Irak üzerinden Basra Körfezi'ne uzanan bütün iletişim hatlarını içermektedir.”

Bu noktada, İngiltere için Kıbrıs Adası'nın, tüm Ortadoğu'nun kontrolü açısından sağladığı stratejik avantaj nedeniyle yeniden önem kazandığını görmekteyiz. Naomi

---

¹⁶ The National Archives of the United Kingdom, Cabinet Papers, 129/2, CP (45) 156, 8 December 1945 Great Britain's position in the Middle East'dan aktaran Efkân İrkiçatal; “İkinci Dünya Savaşı Sonrası İngiltere'nin Ortadoğu Politikaları İçin Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Ve Kıbrıs Meselesinin Ortaya Çıkışı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2012/1, Sayı:15.

Rosenbaum'a göre "İmparatorluğun ana deniz yolunun, yani Süveyş Kanalı'nın güvenli bir şekilde kendi kontrolünde olduğu ve daha doğudan gelebilecek bir saldırının sadece olasılık dâhilinde kaldığı bir dönemde Kıbrıs'ın İngiltere için değeri tam olarak buydu."¹⁷

Kıbrıs'ın stratejik değeri, Yirminci Yüzyılın ilerleyen yıllarında İngiliz politikacılar için gittikçe daha belirgin hale gelmiştir. Bunun sebebi petrolün değerinin ve kullanım alanlarının gittikçe artması olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası Dünyasında artık petrol en önemli enerji kaynağı durumundadır ve Batı medeniyetinin tüm çarkları petrol sayesinde dönmektedir. Bunun sonucunda, Kıbrıs'ı elde tutmak İngiltere'nin hem Ortadoğu'daki çıkarlarını, hem de saygınlığını koruması açısından iyice önem kazanır. İngiliz Başbakan Anthony Eden de 1956 yılının ortalarında Kıbrıs'ın yeni enerji coğrafyasındaki stratejik önemini şu sözlerle ifade etmiştir:¹⁸

"Kıbrıs olmazsa, petrolümüzün geldiği kaynağı koruyacak tesislerimiz de olmaz. Petrol olmazsa, İngiltere'de işsizlik ve kıtlık olur. Bu kadar basit."

Başbakan Eden'in belirttiği gibi, İngiltere açısından Kıbrıs'ın yakın tarihlerdeki stratejik önemi petrol akış ve temin yolu üzerindeki konumundan kaynaklanmaktadır. Aslında petrol yukarıda belirttiğimiz gibi sadece İngiltere açısından önemli bir enerji kaynağı değildir. Petrol, tüm Batı medeniyetinin çarklarının dönmesini sağlamaktadır. Avrupa'nın tamamı, ABD, Japonya, Avustralya, hatta Kanada Orta Doğu petrolüne daima ihtiyaç halindedirler. Dolayısıyla İngiltere ve tüm Batılı topluluklar için Kıbrıs üzerindeki kontrollerinin azalması ya da kaybedilmesi kabul edilebilecek bir durum değildir.

Soğuk Savaşın getirdiği askeri tehditler Kıbrıs'ın önemini daha da arttırmıştır. Sovyetler Birliğinin Kafkasya'da bulunan en önemli petrol sahaları, Kıbrıs'taki üslerden kalkacak uçakların menzili dâhilindeydi ve bu durum İngiltere'ye ve tüm Batı bloğuna büyük bir askeri avantaj sağlıyordu. Ayrıca Mısır'da başlayan milliyetçi ve bağımsızlıkçı hareket hızla gelişmiş, Mısır'ın milliyetçi ve devrimci lideri Cemal Abdül Nasır başkanlığındaki Mısır Devrim Konseyi İngiltere'nin Mısır'dan çıkması için büyük mücadele vermişlerdir. İngiltere önce Mısır'dan, ardından Süveyş kanalından askeri güçlerini çekmek zorunda kalmıştır. İngiltere'nin bölgeden bu şekilde çekilmesi ardından bölge için ABD ve SSCB arasında büyük bir hâkimiyet mücadelesi başlayacaktır.

¹⁷ Naomi Rosenbaum, "Success in Foreign Policy: The British in Cyprus, 1878-1960", **Canadian Journal of Political Science**, Cilt 3, No. 4, 1970, s. 622.

¹⁸ Eftal Irkışatal, "İngiliz Belgelerine Göre Kıbrıs Meselesinde Taksim Fikrinin Ortaya Çıkması ve İngiltere'nin Çifte Self Determinasyon Teklifi", **History Studies, International Journal of History**, Prof. Dr. Enver Konukçu Armağanı, Yıl: 2012, s. 195-213.

Bölgede önemli üslerini kaybeden İngiltere için artık yoğunlaşacağı tek alternatif Kıbrıs Adası idi. İngilizler, askeri üslerini 1882’de Mısır’a taşımadan önce, bu üsler zaten Kıbrıs’ta bulunuyordu.¹⁹ Bu nedenle İngiltere için askeri harekât stratejisi açısından ağır bir kayıp söz konusu olmasa da yukarıda değinildiği şekilde, İngiltere’nin Mısır gibi sömürge imparatorluğunun önemli bir parçasından yerel iktidar ve halkın zorlu bir mücadelesi ile uzaklaştırılması, bu duruma etkili bir cevap verilememesi İngiltere için uluslararası alanda itibar kaybı anlamına da gelmekteydi.

1878’de fiilen, 1923’te de bir kiralama anlaşması ile hukuken İngiliz idaresi altına giren Kıbrıs’ta İngilizler kendileri için sorunsuz bir ortam bulamadılar. Yunanistan’da geliştirilen ve Kıbrıs’ta yoğun olarak propagandası yapılarak Rumlar arasında yaygınlaştırılan “Enosis” ideali, yani Kıbrıs Adasının Yunanistan’a bağlanması hedefi doğrultusunda milliyetçi tepkilerle hareket eden Kıbrıs’taki Rum halkı, 1925’ten başlamak üzere Enosis için çok çeşitli girişimlerde bulunmaya başladılar. Bu girişimler zaman zaman İngiliz yönetimine yönelik kanlı isyanlar boyutuna kadar da ulaşmıştır. İlk büyük Rum ayaklanması 1931’de gerçekleşmiş ve Ada’da bulunan İngiliz Valisinin konağı ateşe verilmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Kıbrıs’ın Yunanistan’a bırakılmasını talep eden Rumlar, İngilizlerin anayasa hazırlanması talebini reddetmişler ve “Enosis” içermeyen hiçbir teklifi kabul etmeyeceklerini ilan etmişlerdi.²⁰

Enosisi hedefleyen çalışmalara en büyük desteği veren ülke doğal olarak Yunanistan olmuştur. Yunanistan Parlamentosu, 28 Şubat 1947 tarihinde oy birliğiyle Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı yönünde bir karar almıştır. Yunan Hükûmeti, adanın kendilerine verilmesi karşılığında Amerika Birleşik Devletlerine ve İngiltere’ye adada üs verebileceğini açıklamış, teminat vermiştir.

21 Kasım 1949 tarihinde Rumlar, Enosis doğrultusunda Birleşmiş Milletlere başvuruda bulunmuşlardır. Bu başvurunun ardından Rumlar, adanın Yunanistan’a ilhakı konusunda plebisit çalışmalarına da girişmişlerdir.

1950’li yıllarda Enosis hedefi doğrultusunda Rum girişimleri artan şiddet eylemleri halinde Ada’daki Türkleri hedef almaya başlamıştır. Türklere yönelik Rum saldırıların sayısının ve dozunun giderek artması, Türkiye’nin konuya dâhil olmasını ve hem Ada’daki Türklerin güvenliğine yönelik hem de Enosisin engellenmesi yönünde politikalar geliştirmeye

¹⁹ Murat Tüzüncan - Umut Yoldaş, **a.g.m.**, s. 78.

²⁰ Bahadır Bumin Özarıslan, **Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı**, İstanbul, 2007, s. 27; Kudret Özarısay, **Kıbrıs sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, Ankara, 2002, s. 4-5.

başlamasını sağlamıştır. Bu konudaki çalışmalar Türk hükümetinin çabaları ile sınırlı kalmamıştır. Türkiye'deki bazı gençlik örgütleri ve sivil toplum kuruluşları da Kıbrıs'taki Türk varlığının korunması ve Enosisin engellenmesi için Kıbrıs Türklerine destek vermeye başlamışlardır. Aynı tarihlerde Kıbrıs Türkleri de gelişmeleri protesto etmek ve Ada'nın Türkiye'ye iadesini sağlamak için Kıbrıs'ta iki büyük miting düzenlemişlerdir. Bu mitingleri Anadolu'daki, "Kıbrıs mitingleri" takip etmiştir.

Enosisin en önde gelen savunucularından olan ve şiddet yanlısı görüşleri ile tanınan Makarios'un Başpiskopos seçilmesiyle birlikte gerek Kıbrıs'ta gerekse Yunanistan'da Enosis çağrıları artmıştır. Yunan Hükümeti, 1954 yılında Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletlere taşımıştır. Bu olay, Adada gerginliği, Rumların taşkınlıklarını arttırmıştır. Birleşmiş Milletler de Yunanistan isteğine uyararak Kıbrıs konusunu Genel Kurulda görüşmeyi kabul etmiştir. Türk Hükümeti bu gelişmeler üzerine yoğun tepki göstermiş ve adanın Yunanistan'a hiçbir surette verilemeyeceğini duyurmuştur. Artan gerilim, Türkiye'nin ciddi karşı çıkışları ve dünya siyasi konjonktürü, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Yunanistan'ın "self-determinasyon" teklifini reddetmesini sağlamıştır. Bu gelişmenin ardından Kıbrıs'ta, Yunanistan'ın desteği ve yönlendirmesi ile 1955 yılında kurulan ve Yunanlı General Yeoryos Grivas tarafından yönetilen Enosisçi terör örgütü E.O.K.A'nın (Ethniki Organosis Kypriou Agoniston: Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü) eylemleri hız kazanmaya başlamıştır.²¹ EOKA terörü bir yandan Ada'daki Türk halkı hedef alıp sivillere yönelik büyük katliamlar gerçekleştirirken, diğer yandan Ada'da bulunan İngiliz ve Birleşmiş Milletler varlığını da saldırılar gerçekleştirmiştir.

Rumların "Enosis" tezlerine ve girişimlerine karşılık, Kıbrıs Türkleri "taksim" tezini ortaya koymuşlardı. Adada artık, Rumların arkasındaki Yunanistan'a karşılık Kıbrıs Türklerinin arkasında Türkiye kendisini göstermeye başlamıştı.²²

Aslında İngiltere, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kıbrıs'taki yönetim tarzını aşama aşama yumuşatarak, kontrollü özerk bir yönetim oluşturma çabasına girişmiştir. Bu amaçla arka arkaya, 1947 Lord Winster planı; 1948 Jackson planı; 1955 Mac Millan planı; 1955 I. ve II. Harding planları; 1956 Radcliff planı; 1958 II. Mac Millan planı ve 1958 Spaak (NATO Genel Sekreteri) planı hazırlanmıştır. Söz konusu bu planların ortak yanı, aslında Kıbrıs'taki İngiliz egemenliğinin devam ettirilmesi amacıyla hazırlanmış olmalarıydı. Planların hepsi, "Enosis" idealini yansıtmadığı gerekçesiyle, Rumlar tarafından reddedildi. Bu arada İngilizler

²¹ Müge Vatansever, "Kıbrıs Sorunu'nun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, 2012, s. 1490.

²² Hamza Eroğlu, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı*, Ankara, 1975, s. 25.

Kıbrıs'ta 1878'de başlayan fiili yönetimleri boyunca taraflı bir politika izlemişler ve her zaman Türklere yönelik bir baskı ortamını canlı tutmuşlardı. Bu baskılar da İngiliz yönetimi boyunca çok sayıda Türk'ün Ada'dan göç etmesine yol açmış, Ada'da Türk nüfus oranı İngiliz politikaları nedeniyle ciddi şekilde azalmıştır. Bu nedenle Ada'daki Türklerin ve Türkiye'nin bir "plebisit" uygulamasını kabul etmesi hiçbir zaman mümkün değildi, çünkü böyle bir uygulama büyük olasılıkla Enosis idealinin gerçekleşmesine yol açacaktı.

Kıbrıs sorunu, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında aşılması çok zor bir duruma gelmişti. Rumlar Enosis peşindeydiler, Türkiye bunu kabul edemezdi, İngiltere ise adadaki stratejik çıkarlarını korumak istiyordu. Üç tarafı ve adadaki iki halkı tatmin edecek ortak bir çözüm çok önceleri zordu. Seri görüşmeler yapılmasına karar verildi. Üç ülke arasında ilk konferans 1955'de Londra'da yapıldı. Türkiye, her iki halkın ayrı ayrı self-determinasyonunu (kendi geleceğini belirleme hakkını) savunurken, Yunanistan, bütün Ada için ortak bir self-determinasyon görüşünde ısrarlıydı. Yunan tezi, Rum çoğunluğu dolayısıyla Enosis'e açılan bir kapı oluyordu. Bu sebeplerle Londra görüşmelerinde sonuç alınamadı. 1958 yılında Adadaki Türk-Rum çatışmasının yaygınlaşması sonucu Birleşmiş Milletler aracılığıyla yeniden girişimlerde bulunulmuş ve taraflar bir araya getirilerek, 11 Şubat 1959'da Zürih Antlaşması ve 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşması imzalanmıştır. Kıbrıs'a ülke olarak bağımsızlık tanınmış, iki toplumun ortaklığı ve anlaşmaya varılan yapının Türkiye, İngiltere ve Yunanistan tarafından garanti edilmesi ilkelerine dayanan uzlaşma ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına karar verilmiştir. 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle de Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kurulmuştur. Ancak bu Cumhuriyet Rumların ve Yunanistan'ın memnuniyetsizliği nedeniyle uzun ömürlü olmayacaktır.

Sonuç

Kıbrıs Adası'nın bugüne uzanan ve zaman içinde uluslararası toplumda önemini gittikçe arttıran tarihi seyrinde Sykes-Picot görüşmeleri ve belirleyici rol oynamıştır. I. Dünya Savaşı sonrası İngiltere hâkimiyeti pekiştirerek korurken Ada, II. Dünya Savaşı sonrası değişen dünya şartlarıyla bağımsız bir ülkeye ve iki toplumlu bir devlete dönüştürülmüştür. Türkiye, özellikle ikinci savaş sonrası Kıbrıs için ciddi bir mücadele vermiş olup, vermeye devam etmektedir. Kıbrıs Adası stratejik ve jeopolitik önemi nedeniyle Türkiye'nin güvenliği açısından kritik değerini korumaktadır. Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Müttefiklerin Kıbrıs Adası ile ilgili tasarıları ve bunların uygulanışı, Ada'da Türkiye kontrolünü ve etkinliğini yitirirse buranın Türkiye aleyhine nasıl kullanılabileceğini açıkça göstermektedir.

KAYNAKÇA

Aydemir, Şevket Süreyya, **Enver Paşa**, Cilt: 2.

Bilge, Yavuz, **Kurtuluş savaşı Döneminde Türk - Fransız İlişkileri 1919 - 1922**, Ankara, 1994.

Eroğlu, Hamza, **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı**, Ankara, 1975.

Gürel, Şükrü Sina, **Kıbrıs Tarihi (1878 - 1960)**, Kaynak Yayınları.

İrkıçatal, Efkan, “İngiliz Belgelerine Göre Kıbrıs Meselesinde Taksim Fikrinin Ortaya Çıkması ve İngiltere'nin Çifte Self Determinasyon Teklifi”, **History Studies, International Journal of History**, Prof. Dr. Enver Konukçu Armağanı, Yıl: 2012.

İrkıçatal, Efkan “İkinci Dünya Savaşı Sonrası İngiltere'nin Ortadoğu Politikaları İçin Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Ve Kıbrıs Meselesinin Ortaya Çıkışı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2012/1, Sayı:15.

Kapyalı,Can, “Birinci Dünya Savaşında Müttefik Ordularında Görev Alan Ermeni Milis Kuvvetleri, **BTTD**, Ankara, Mart – Haziran 1991, Sayı: 73 – 76.

Özarsay, Kudret, **Kıbrıs sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, Ankara, 2002.

Özarslan, Bahadır Bumin, **Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı**, İstanbul, 2007.

Rosenbaum, Naomi, “Success in Foreign Policy: The British in Cyprus, 1878-1960”, **Canadian Journal of Political Science**, Cilt 3, No. 4, 1970.

Sonyel, Salahi R., “Turco American Relations”, **Bellefen**, Cilt: VIII, Sayı: 221, Ankara, 1994.

Şahin, İsmail, Şahin, Cemile, Şükür, İsmail, “Ortadoğu'da Emperyalist Güçlerin Gizli Oyunu: Sykes - Picot Antlaşması”, **International Journal Of Social Science**, No: 38, 2015.

Toluner, Sevim, **Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Uyuşmazlığı**, İstanbul, 1973.

Tüzünkan, Murat - Yoldaş, Umut, “Hükümranlıktan Annan Planına: Ana Hatlarıyla İngiltere'nin Kıbrıs Politikası”, **Akademik Ortadoğu**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2013.

Uçarol, Rıfat, **1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı İngiliz Antlaşması**, İstanbul, 1978.

Vatansever, Müge, "Kıbrıs Sorunu'nun Tarihi Gelişimi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 12, 2012.